

prof. Ing. Alena Kusá, PhD., Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Na základe menovania mojej osoby Vedeckou radou Fakulty PEDAS Žilinskej univerzity v Žiline za oponentku habilitačnej práce Ing. Kataríny Zvaríkovej, PhD. dňa 28.3.2024, bol spracovaný oponentský posudok na habilitačnú prácu - **Faktory determinujúce spoločensky zodpovedné podnikanie v kontexte malých a stredných podnikov v krajinách V4** v nasledovnom znení.

Úvod a relevancia témy habilitačnej práce

Habilitačná práca (ďalej HP) obsahuje 138 strán vrátane textov, preliminárnych častí, zoznamu použitej literatúry a je členená do 5. hlavných kapitol, úvodu a záveru.

Tak ako autorka HP už v úvode akcentuje, že téma spoločenskej zodpovednosti v podnikaní (ďalej SZP) vedie k trvalo udržateľnému rozvoju a nielen veľké spoločnosti, ale aj malé a stredné podniky už postupne pristupujú k implementácii koncepcie spoločensky zodpovedného podnikania, nielen na formálnej úrovni, ale skutočne ju inkorporujú do svojej DNA a stáva sa neoddeliteľnou súčasťou týchto podnikov.

Téma spoločensky zodpovedného podnikania vo svojich podobách sa skloňuje a diskutuje na rôznych úrovniach manažmentu a prevažná časť odbornej literatúry sa zameriava na vysvetlenie toho, ako môže ovplyvňovať spoločensky zodpovedné podnikanie jednotlivé aspekty manažmentu.

V tejto HP sa však skúma, ako aspekty manažmentu môžu vplývať na úroveň implementácie koncepcie SZP a výskum problematiky chce poukázať na to, ktoré aktivity sú kľúčové pre MSP, aby boli ochotné implementovať túto koncepciu. A tým téma a jej riešenie naberá na význame a jej skúmanie ju posúva do vyšších levelov.

Konštatujem, že autorka HP bibliometrickou analýzou SZP v kontexte MSP spracovala komplexný rozbor vedeckých výstupov a publikácií autorov a ich korelácií k predmetnej problematike, čím vyseletovala oblasti, ktoré sú najrelevantnejšie pre teoretické a praktické rozpracovanie kľúčových aspektov SZP. Podobne bola sledovaná bibliometrická analýza výstupov k problematike aj v krajinách V4, kde je vidieť mnohé diskrepancie v rámci jednotlivých oblastí. Táto analýza je relevantná aj z toho dôvodu, že na základe zhľukov, ktoré z nej vzišli vidieť, jednak geografické rozloženie riešených tém, ako aj medzery v rozpracovaní problematiky SZP v kontexte MSP na Slovensku.

Rozpracovanie tejto problematiky v súčasnej vedeckej literatúre je žiaľ nie dostatočné, najmä v kontraste s pomerne rozsiahlou elaboráciou samotnej koncepcie. **Uvedený stav môže predstavovať potenciálnu výskumnú medzeru, čo potvrdzuje aj stav výskumu v krajinách V4,**

ktorá si vyžaduje ďalšie teoretické a empirické skúmanie v obsahoch príspevkov vedecko-výskumných a akademických odborníkov na Slovensku.

Dá sa predpokladať, že v súčasnosti stúpa záujem o rozpracovanie a úpravu koncepcie tak, aby mohla byť implementovaná aj v podmienkach MSP, čo predstavuje významný vedecko-výskumný potenciál a potvrdzuje aktuálnosť habilitačnej práce.

Autorka HP sa pozerá na problematiku SZP kritickou analýzou názorových prúdov vybraných autorov a **zaujímavý by bol aj jej pohľad (v diskusii) na zástancov Friedmanovej ekonomickej teórie a Freemanovej teórie stakeholderov. K akému názorovému prúdu sa prikláňa?** V literatúre je zástancov Friedmana viac (čo potvrdzujú aj staršie zdroje literatúry – aj od domácich autorov), avšak Freemanovu teóriu potvrdzujú viac zdroje novšieho dáta so zaujímavým zistením, že etické, hodnotové a spoločenské problémy sú zanedbávané (Chandler, 2020., Haski- Leventhal, 2022).

Vybrané faktory – ako finančná výkonnosť, personálny manažment, environmentálna oblasť a podnikateľská etika, ktoré boli predmetom analýzy a konfrontácie názorových prúdov vo vzťahu k aspektom SZP vychádzajú z dostupných výskumných štúdií a poukazujú na rôznorodosť ponímania tejto problematiky, čo je predmetom mnohých diskusií a tak to má byť vo vedeckej komunite.

Zaujala ma téma týkajúca sa zamestnancov a SZP. **Aký názor má habilitantka na vplyv a zásah digitálnych technológií, umelej inteligencie a celkove digitálnych inovácií na zamestnancov podniku (najmä na Slovensku), na ich správanie, motiváciu, spokojnosť, výkony, či obavy zo straty práce,atď.?** Táto oblasť je výrazne diskutovaná na mnohých fórach, pretože v súčasnosti riadenie ľudských zdrojov je primárne dôležité a tiež aj komplikované, pretože získať kvalitných zamestnancov, aj udržať si ich lojalitu je predmetom záujmu mnohých podnikov. **V SZP pilier „ľudia“ má strategické postavenie. Zodpovednosť voči zákazníkom a zamestnancom, či iným záujmovým skupinám je kľúčová. Aké trendy sú v súčasnosti v riadení ľudských zdrojov a v riadení vzťahov so zákazníkmi v prepojení na SZP?**

Z určitého pohľadu sa dá konštatovať, že podnikateľská etika súvisí značne s viacerými procesmi manažmentu podnikov a prekrýva viacero oblastí. Je možné, ale aj dokázané, že najmä v krajinách V4 (aj na Slovensku), sú podniky zaťažené legislatívou, globálnymi problémami, ekonomickými, ekologickými, či inými faktormi, a tak sa podnikateľskej etike v manažérskych procesoch nevenuje dostatočná pozornosť. Práve korporátna identita, zahrňujúca filozofiu, kultúru, dizajn, komunikáciu a správanie sa voči zákazníkom, by mala deklarovať etické hodnoty v SZP. **Vyjadrite sa k tomuto podnetu a tiež prečo sú v praxi všeobecne zanedbávané etické princípy v SZP podnikov? Vedeli by ste naznačiť príklady „dobrej praxe“ (aj značiek), kde etické zásady sú silnou mierou implementované v podnikoch a komunikované navonok?**

Cieľ, dáta a metodika

Cieľom HP bolo kvantifikovať vplyv vybraných faktorov na úroveň spoločensky zodpovedného podnikania v kontexte malých a stredných podnikov v rámci krajín V4.

Hlavný cieľ bol formulovaný jasne, logicky, presne. Habilitantka postupovala podľa parciálnych cieľov, ktoré na seba nadväzovali a vytvárali rámec na jeho splnenie.

Metodický postup HP je vhodne interpretovaný na obrázku 3.1. Metodika práce a metódy skúmania, ako aj vzorka - veľkosť a štruktúra respondentov sú adekvátne zvolené, transparentne vymedzené tabuľkou 3.6., postup výskumu v zmysle obligátnej metodiky, štruktúra dotazníkov a ich vyhodnotenie pokročilejšími štatistickými metódami sú objasnené a adekvátne zvolené v zmysle náročnosti vyhodnotenia dát a zdroje údajov sú účelne využité.

Oceňujem v práci, že v rámci prvých dvoch kapitol boli odvolávky na longitudinálne výskumy a štúdie mladšieho dáta, ktoré tiež akcentovali dôležitosť riešenia témy, poukázali na celkový stav predmetnej problematiky a vymedzili východiska k vlastnému výskumu.

Výsledky a diskusia

Výsledky HP prezentujú postupy a kroky vyhodnocovania dotazníkových otázok vo forme tvrdení, na základe ktorých boli sformulované hypotézy. Ich overovanie predstavujú výpočty a tabuľkové vizualizácie jednotlivých výsledkov, vrátane ich exaktnej interpretácie. Okrem faktorovej a regresnej analýzy bola využitá **metóda SEM**, pre umožnenie kvantitatívneho testovania štatistických hypotéz vo forme teoretických modelov. Všetky postupy a procesy vedúce k verifikácii SEM modelu sú spracované v kapitole 4.4 a ďalej na obr.4.2. je vizualizácia celého SEM modelu. **Ide o model, ktorý je sofistikovaný, využiteľný skôr v akademickom a vo vedecko-výskumnom prostredí. Interpretácia jeho výsledkov je zrozumiteľná pre odbornú verejnosť.**

Identifikácia súladu a divergencie medzi výskumom habilitantky a relevantnými štúdiami poskytuje lepší a podrobnejší pohľad na špecifické aspekty uplatňovania koncepcie SZP, tiež vymedzuje výzvy, ktorým musia MSP čeliť v rámci skúmanej problematiky. Aj keď existuje heterogenita medzi MSP vo V4 v súvislosti s implementovaním SZP do manažmentu podnikov, ***bolo by potrebné v ďalšom výskume vyselektovať výsledky, ktoré by poukázali na stav MSP v slovenských podmienkach. Aké smerovanie výskumu plánuje habilitantka v krátkej budúcnosti ?***

V ďalších častiach sú prezentované výsledky vlastného výskumu a komparované s výstupmi výskumných štúdií relevantných autorov. Zároveň je pod každým čiastkovým výstupom komentár habilitantky, ktorá kriticky hodnotí stav a úroveň skúmaných faktorov – finančná výkonnosť, personálny manažment, environmentálna oblasť a podnikateľská etika.

Súhlasím s jej názorom, že MSP uplatňujú skôr taktiky ako premyslené dlhodobé stratégie, ako konštatuje vo svojej publikácii habilitantka (Zvaríková et al., 2023)., aby odborníci ako aj prax venovali zvýšenú pozornosť špecifikám malých a stredných podnikov, berúc do úvahy ich významné postavenie. Rástol by tak tlak na to, aby podniky využívali svoju ekonomickú silu

nielen pre seba a svojich akcionárov, ale aby sa správali zodpovedne voči spoločnosti, v ktorej podnikajú. Súhlasím aj s tvrdením, že v MSP neformálna organizačná štruktúra a manažment môže priniesť riziká v správnom implementovaní konceptov SZP, lebo ich stratégie nie sú systematické. Aj napriek tomu MSP, ktoré adoptujú koncepciu spoločensky zodpovedného podnikania, aj na neformálnej úrovni, sú v očiach svojich zákazníkov stále uprednostňované v porovnaní s podnikmi, ktoré koncepciu vôbec neinkorporujú do svojej podnikateľskej stratégie. A tu je priestor pre ich zlepšovanie. Vyvstáva otázka, **aký vplyv má veľkosť podniku a sektorová príslušnosť, či právna forma (vo vzorke bolo skoro 35% živnostníkov) na implementovanie vybraných faktorov do SZP ? Tu je opäť priestor na diskusiu.**

Výskum potvrdil slabú závislosť SZP a podnikateľskej etiky , čo dokumentuje aj odborná literatúra, kde sa etike venuje malý priestor vo vzťahu k MSP.

Najvyššia kompatibilita v prepojení zahraničných štúdií je v rámci environmentálnych oblasti SZP. Nie všetky MSP implementujú aktivity environmentálneho charakteru do konceptu SZP, čo je zapríčinené nedostatočnou environmentálnou výkonnosťou MSP, a tak mal by sa výskum komplexnejšie zamerať na vzťah medzi týmito dvoma konštruktmi.

Je vidieť aj úzky vzťah medzi SZP a finančnou výkonnosťou podniku, obzvlášť vo vybraných krajinách aj podľa štúdií, pretože čím väčší je podnik, tým má viac finančných prostriedkov, ktoré následne dokáže využiť na podporu konkurencieschopnosti. Aj napriek tomuto výsledku, výskum v HP faktor finančný manažment vykazoval pomerne nízky stupeň vysvetľujúcej sily na faktor SZP. Toto zistenie poukazuje na to, že aj pri efektívnom manažmente finančných rizík a pozitívnom hodnotení finančnej výkonnosti, nie je implementácia SZP vnímaná ako prioritná alebo logická.

V rámci diskusie prosím habilitantku zodpovedať na otázky vyznačené v texte (kurzívou).

Prínosy HP

Výsledky habilitačnej práce predstavujú významný prínos k pochopeniu SZP v MSP v kontexte V4, čím sa rozširuje dosah a aplikovateľnosť koncepcie SZP v širšom geografickom a ekonomickom rámci. Prínosy HP spočívajú aj v zistených výsledkoch bibliometrickej analýzy, vo výsledkoch z dotazníkov o úrovni implementácie SZP do MSP, spracovania SEM modelu a jeho interpretácie, štatistických analýz, vrátane ostatných výstupov uvádzaných v práci. **Prínosy HP sú významné a relevantné pre pedagogickú, vedecko- výskumnú činnosť a prax.**

Záver

Celkove hodnotím HP Ing. Kataríny Zvaríkovej, PhD. po všetkých stránkach – obsahovej, formálnej a logickej - výborne, s uznaním vysokej kvality. Viac som sa vyjadрила v texte posudku.

Protokol originality ukázal zhodu s inými textami na úrovni 8,46 %, čo je akceptovateľné a prípustné. HP spĺňa kritériá na prácu tohto typu.

Hodnotenie činnosti Ing. Kataríny Zvaríkovej, PhD.

Na základe predložených informácií v návrhu na habilitačné konanie vo vedecko – výskumnej, pedagogickej a ostatnej činnosti Ing. Kataríny Zvaríkovej, PhD., hodnotím jej aktivity vysoko pozitívne a konštatujem, že ide o odborne fundovanú osobnosť v akademickom prostredí, ktorá má všetky predpoklady zvyšovať svoj potenciál, naďalej sa odborne rozvíjať a zastávať funkčné miesto habilitovanej docentky.

Súhlasím, aby menovaná mohla pristúpiť k obhajobe HP a po úspešnom procese habilitačného konania odporúčam udeliť Ing. Kataríne Zvaríkovej, PhD. pedagogický titul „docent“ v príslušnom odbore habilitačného konania a inauguračného konania ekonomika a manažment podniku.

V Trnave, 30.4.2024

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Kusa', with a long horizontal stroke extending to the right.

